

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:
"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

י"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858, ד.ג. שדה-גת * טל': 08-8581440 * פקס: 08-8503835

שנת תשס"ה

פרשת בהעלותך

א. מלאכת מחשבת.
פרק יא' פסוק א':

ויהי העם כמתאווננים וגו'. עד לשים את משא כל העם הזה עלי וגו' :

יש לשאול מה זה שאמר רע באזני ה' נראה שבאזני ה' היה רע ולא בעיני אדם?
ב' וישמע ה' ויחר אפו וכבר ידענו ששמע ה' חוקר לב בוחן כליות?
ג' והאכפסוף אשר בקרבו ראוי לפרש מלת והאכפסוף גם מ"ש בקרבו. **ד'** גם יראה לשאול מה היתה הכביה הזאת למשפחותיו על דרך הפשט? **ה'** מה נשמנה החטא הלזה שהיה רע בעיני משה ולא בעיני ה' ולעיל רע באזני ה' ולא באזני משה? **ו'** אם היתה התאוה בכל ישראל שכן נראה מפשט הכתובים שנאמר והאכפסוף התאו וגו' וישבו ויבכו גם בני ישראל וגו' למה לא כללם יחד לאמר והאכפסוף וישראל התאו תאוה? **ז'** יפלא שמשה יהיה תוהה על זה ויזרח מהיותו מוכיח ומייסר עמו לאמר למה הרעות וגו' לשום את משא וגו' ועל כל פשעיהם לא הורע בעיניו עד היום הזה?! **ח'** מה טעם אמר משה בהקשותו על ה' האם לפי דבריו לא היו חוטאים ישראל אם לא היו תחת ממשלתו? והו סקר מבואר שאם חטאו כשהיה משה עליהם לראש ולקלין, כל שכן שיפגעו אם אין אדונים לאלה? ומעשה העגל יוכיח. **ט'** גם הלשון אינו בסדר נכון ולמה לא מלאתי חן בעיניך לשום את משא כל העם הזה שלא ימלא חן בעיני ה' כאשר לא ישים? ובהפך היה נראה לומר ולמה לא מלאתי חן בעיניך וכי שמת משא העם הזה עלי? **י'** מי אמר למשה שה' יתברך יכריחנו במשא העם ושיעשה שהם לא יזעקו ויחטאו לשאול בשר לאכול עד שאמר מאין לי בשר? ונראה לפרש הפסוקים ורלונוס להודיע שבחילה לא היה העם מהאונן ממש בפיו אלא כמתאווננים מתרעמים בינם לבין עלמם, ותאותם אל הבשר ותטאתם לא הגידו צפה מלא. אך מנלפנים ומהגים כאיש אשר אין לבו נכון וחרבם תבוא בלבם, בלב ולב ידברו, וכוונתם זאת לא היתה גלויה אלא לבוחן לבות וכליות וידע מה בחשוכא. ע"כ היה רע באזני ה' השומע ולא לאדם יראה לעינים. וידע ה' טעם תלונתם על הבשר והענינם בהצעיר את הבשרה ותאכל בקלה המחנה שהוא הערב רב היושבים בקלות המחנה, כי לא הורשו ליכנס במחנה העברים ולכללם בדגלים ובשבטים, כי לא בשם ישראל יכט, והיה חונים בקלה האחרון סביבות המחנה. והטעם שבמקום תחנותם לבד צערה אם ה' ולא בישראל לפי שאלו היו המתאווננים ולא ישראל כאמור ויהי

עם כמתאוננים וכל מקום שגא' העם נחמלים מדבר וכפי' רש"י. ולפי שזהבציר
האש בקלות המחנה אין ספק שברחו משם פלטים מן הנחלשים ההם אל סוף
 המחנה, ונמלטו מן הערב רב בקרב אחיהם בני ישראל, וישראל רחמנים מסתמא
 אספו אותם אל סוף ביתם למלטם מן האש הנורא. הנה ביאר לנו הכתוב כי לא
 כן עשו, ואוי לרשע ואוי לשכנו ובחמלת ישראל עליהם נכסלו בעונם והיה להם
 לזרא. באמרו והאם פסוק אשר בקרבו פירוש אותם הרשעים שישראל אספום
 בקרבם הנה אשר בהיותם בקלה המחנה התאוו תאוה, בינם לבין עלמם, הנה חזרו
 לסורם כמנהגם הראשון ושבו וסבבו שבו גם בני ישראל ויפתחו בפייהם אשר
 במרם זה לא עלה על לבם, אכן בהתחברם לרשעים פרלו את מעשיהם ואמרו
 בפירוש כלם מי יאכילנו בשר. וכאשר שמע משה עתה את העם, ירלה הערב
 רב, אשר היה בוכה למשפחותיו, רולה לומר למשפחות משה, רלונו לבני ישראל
 הכשרים (שלבך כינה אותם בשם משפחות משה) ושכל איש מהרשעים ההם היה
 בפתח כל אהל מבני ישראל להדיחם מעל ה', ושחרה אף ה' מאד על כלם, זה היה
בפיני משה רע שהי' יחרה אפו גם על הכשרים והפשע בערב רב אשר נספחו!
 על בית יעקב והסיתו והדיחו את ישראל ואלה האין מה עשו? זהו שאמר למה
 הרעות לעבדך ויחרה אפך על אלה שלא חטאו אלא בשביל הגרים. ואם יקשה
בפיניך לאמר אתה גרמת, ובשלבך הרעה הזאת להם שלקחת מעלמך הערב רב ולא
 נמלכת בי, כאשר אמרו חז"ל, אין זה ראוי, כי אדרבה למה לא מלאתי חן בעיניך ולא
 עשיתי טוב לשום אני משא העם הזה עלי לגיירם ולהכניסם תחת כנפי השכינה? וכי
 בשביל זה אהיה חייב לשאת אותם בחיקי שלא יחסא לעולם? האנכי הרייתי
 וגו'? ובפירוש הזה יתיישבו כל הערעורים. וגם כל העם שכתוב על מקומו יבוא
 בשלום. ואע"פ שקרא משה העם לכל שש מאות אלף רגלי הטעם שאף הם היו
 במרד ובמעל כמו שנאמר וישבו ויבכו גם בני ישראל שגם הטובים שבו ובכו
 והפכו סורי הגפן נכריה לעשות הרע בפיני ה':

אלו

1. ער אלוט ונות וקוט אלו פרננו, התוכף לנות את שר האלוט הראנות ולבארן?
2. מה המיוחד באלוטו השמינית ומה מצה הצדף מוכיח?
3. מהי בדיוק אלוטו התשיצית?
4. האלה הצעירות מיוחדת במינה, כמה ומהי בצמ?
5. מהי תשובת פרננו למהלך הצניינים והתפתחותם?
6. איך הצרף רב נכנס לתמונה ומה היה חלקו?
7. מה היתה תשובת ישראל והתנהגותם כלפיו?
8. מהו "האספסוף"?
9. למה וצף מה היה רצ בציני משה?
10. מה היו "צננותיו" כלפי הקב"ה?
11. היש לפרננו מסקנות כל מהם באופן שיש להתייחס לצניינים, לריב או מסתפחים?

* * *

ב. ספרי - עם פירוש המלבי"ם - התורה והמצות.

פרק יא' פסוק א':

(ו) עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתך ענה בי. (שם)
 עמי זכר נא כמתאוננים. אין מתאוננים אלא
 מתרעמים מבקשים עלילה לפרוש מאחרי המקום
 שכן הוא אומר ביורם בן אחאב (מ"ב ה') דעו נא
 וראו כי מתאנה הוא לי. וכה"א בשמשון (שופטים
 י"ד) כי תואנה הוא מבקש מפלשתים. רבי אליעזר
 אומר אין כמתאוננים אלא כמתלהמים. וכן הוא אומר
 (משלי כ"ו) דברי נרגן כמתלהמים.

(ס) ויהי העם כמתאוננים. אין, ויהי"א אלא שהיה
 להם דבר מתחלה מלמד שהיו מקולקלים וחזרו
 לקלוקלם הראשון. ויהי העם אין העם אלא הרשעים
 שגא' (שמות י"ז) מה אעשה לעם הזה (במדבר י"ג) עד
 אנה ינאצוני העם הזה (ירמיה י"ג) העם הרע הזה
 המאנים לשמוע. וכשהוא קוראן עמי אין עמי אלא
 כשרים שגא' (שמות ז') שלח עמי ויעבדוני (מיכה

211

וכה"א (דברים)
 (א) ותרגנו באהליכם (א) מהו כמתלהמים סכין ירדה
 מן השמים ובקעה את כרסם שנאמר (משלי שם)
 הם ירדו חדריו בטון. ר' יהודה אומר (ב) אין
 כמתלהמים אלא כמדורים את עצמם שנאמר לא אכלתי
 באוני ממנו. רבי אומר כמתאוננים רע. אין רע אלא
 עבודת כוכבים שנאמר (דברים כ"ה) כי תעשו את
 הרע בעיני ה' באוני ה' מלמד שהיו ישראל
 מתכוונים להשמיע את המקום. היה ר' שמעון אומר
 משל למה"ד לאחד שהיה מקלל את המלך והיה המלך
 עובר אמרו לו שתוק שלא ישמע המלך אמר להם
 מי אמר לכם שלא היתה כוונתי כי אם להשמיעו
 אף ישראל מתכוונים להשמיע. (ג) למקום. וישמע ה'
 שמע המקום נתמלא עליהם חמה ותבער בם אש
 ה' ירדה אש מן השמים והיתה קופלת (ד) בהם
 מתחתיה עד שלא עמדו לא בין החיים למתים ולא
 בין המתים לחיים. אבל אי אתה יודע במי נגעה האש
 תחלה הרי הוא אומר ותאכל בקצה המחנה יש אומרים
 אלו הגרים (ה) הנתונים בקצה המחנה. רבי שמעון
 בן מנסיא אומר ותאכל בקצה המחנה (ו) במוקצים
 שבהם בגדולים שבהם וכה"א (שופטים י"א) וישמו
 העם אותו עליהם לראש ולקצין.

(א) ויהי העם כמתאוננים. הגה חטא המתאוננים
 לא פורש, ורש"י ז"ל סי' מענין עלילות
 דברים, כמו כי תואנה הוא מבקש, והרמב"ן סי' מלשון צער,
 כמו אינו ואינו, וראב"ע סי' מענין און, כמו עד מתי ילך
 בקרבך מחשבות אונך, ושלשת הסידורים נמצאו בספרי,
 ושלשתם אמת, שאם ר"ל תואנה ועלילה לבד היל"ל כמתאוננים,
 כמו כי מתאנה הוא לי (מ"ב ה'), ואם על אנינות לבד היל"ל
 כאוננים או כאוננים, רק שכולל כל אלה, וכבר סי' הרי"א
 שהיה החטא שנצמח בלבכם עניני מנינות ומחשבת און,
 הנהיגם מחלבים בספר הנורא והוא ונצטערו ע"ז מאד,
 עלה בלגם מחשבת און על ה' והשגחתו, ועי"כ חטאו
 עלילות ותואנות, ובאשר היה בסתר ובדברים שבלב לא
 נאמר מה ובעיני משה רע כמו שנאמר במתאונים, רק רע
 באוני ה' כי היה דברים שבסתר ומחשבת הלב, ועי"א
 וישמע ה' שהם חשבו שה' אינו יודע מחשבת לבם, אבל
 הניסע און הלא ישמע, ובאשר אין עונשין על מחשבת
 הלב רק בחטא עכורים לכן אמר בספרי רבי אומר כמתאוננים
 רע, אין רע אלא עבודת כוכבים שנאמר כי תעשו את הרע
 בעיני ה', וכבר כתב הרמב"ם אין רע אלא נמצא חרון אף
אצל ה' רק על עכורים ומחשבת מנינות, ועי"כ באש ה' נשפט,
ומשמע שהאש התפשט בכל המחנה רק שלא אכלה [שאוכלת
האש מציין ההשחתה שנעשה ע"י התבערה] רק בקצה המחנה,
שהוא להסחיתם שבקצה המחנה ועי"א (תהלים ע"ח) לכן
שמע ה' ויתעבר ואש נשקה ביעקב וגם אף עלה בישראל.
שגדר העברה הוא שהכעס מחטשט על הכלל גם על הבלתי
חוטאים, ומסרש שאש נשקה ביעקב שהם הסחיתים שנקראים
בשם יעקב בהם נשקה האש ואכלה אותם, וגם אף עלה
בישראל שהם הטובים שבהם שנקראים בשם ישראל, שבהם
לא אכלה האש להסחיתם רק בערה ע"י חרון שעבר הגבול
והתעבר גם על הבלתי חוטאים.

אלות

1. קרא את הקטע כולו ונצא האם ומה הפעיה המתאוננת למקרא הפסוקים?
2. פרשנו אבאר את המילים: ויהי העם, כמתאוננים, רע, מהו החוט האחר את פירושו ככל אלה?
3. נני פירושים מנוגדים מביא פרשנו לפאור המלה: "קצה", מה הם ומה ההבדל העקרונות-רעיוני ביניהם?
4. פירושו השני מסביר פרשנו את המושלים: תואנה, צער, און, כפירוש המלה: "מתאוננים", מה בדיוק פירוש מושלים אלה ומה ההבדל ביניהם?
5. למה אין נאשמים על עבירות סתור כי אם רק על עבודה זרה?
6. יש כאן הסבר חדש למושלים "קצה", מהו?

ג. מדרשי תורה להקדוש ר' אנשלמה האשתורקי הי"ד.

פרק יא' פסוק ה': את הקשואים (א"ר שמעון) ספני מה הפן משתנה לכל דבר חוץ מאלו, ספני שהן קשין למיניקות. אין ספק כי המינקת הצטרך למוזן יאות אל שיעשה ויוליד דם טוב, בעבור כי הדם יורכך אל החלב, וכל מאכל גם ועב יעבה הדם והחלב יהיה בלתי טוב. ובעבור כי המן נבלע באיברים ושב כלו דם נקי, לזה לרמוז על דקותו וטובו, לא היה נשעם ונרנש בו פעם אלו הקשין, כדי שלא יחסעל לשעום פעם הדברים האלו המויקים לדם. כי ירוע שהרמיון פועל, ולזה לא היה נשעם בו רק פעם הדברים הטובים בעצמותם לחוק הכח ולוכך הדם להשיב לשכל:

אלות

1. מה הפעיה עם הקישואים?
2. איך זה שייך למן?
3. מה דעתו על הפסעת המלון?
4. פצצת הרי המן ככלל היה מלון שמים ורק הטעמים היו כאלון טעמי מלון ארציים, איך?
5. מה פירושו: "כי ירוע שהרמיון פועל"?

